

Samiska berättelser om björnmöten och de två bröderna

KRISTER STOOR är fil.dr i samiska vid institutionen för språkstudier och affilierad till Sentrum för samiske studier vid universitetet i Tromsø och Centrum för Samisk forskning vid Umeå universitet. Han är intresserad av hur berättelser i jokk och tal i tradition återkommer i nutida sammanhang. För närvarande studerar Krister Stoor, den skogssamiska traditionen, hur renskötare lär sig hur betesområdena ser ut och var betesgränserna går, och hur kommunikationen med markägare ser ut. Krister Stoor är redaktör och medförfattare i *Långa Perspektiv – Samisk forskning och Traditionell Kunskap (2012)* och medförfattare i antologin *L'Image du Sápmi II (2013)*.

Foto: Johan Gunséus.

Våren 2013 dödades en björn i Jämtlandsfjäl- len som hade attackerat renskötaren Örjan Åhrén som bevakade sin renhjord tillsammans med sin bror. Åhrén berättar i medierna (*Östersunds-Posten* 2013-05-20) om händelsen, hur snabbt och överraskande björnen attackerade honom. Efter Tiburtiusdagen den 14 april förväntas björnen resa sig ur sitt ide, enligt muntlig tradition och då är den hungrig. Nyfödda renkalvar som föds i början av maj månad är ett lätt byte för en hungrig björn, men han är inte ensam om att söka sig en måltid, havsörnar från norska kusten, kungsörnar, järvar, korpar, rävar och till och med fjällrävar tillhör de predatorer som söker sig till de platser där renkalvarna föds. En studie i skogsmiljö, Gällivare och Udtja skogssamebyar, visar att en björn i snitt dödar elva stycken renkalvar och de flesta i maj månad (Karls- son et al 2012). Detta visar på problemet för renägaren Åhrén, våren är besvärlig och det var av den anledningen som de två bröderna var ute för att bevaka renhjorden från störningsmoment av rovdjur. Björnen attackerade i detta fallet så snabbt att renskötaren inte hann få upp sitt gevär eller söka skydd. Han blev riven och biten så illa att han senare fick föras med ambulanshelikopter till sjukhus för vård.

En liknande händelse skedde för över 100 år sedan i östra Finnmark, Norge. Normo Joavanna var tillsammans med sin jaktkamrat ute för att jaga älg och stötte på en björn som överraskande attackerade honom. Bössan klickade och björnen bet honom i benet, i stunden hann Normo Joavanna ropa åt sin jaktkamrat, – skjut honom, skjut honom! Kamraten svarade, – jag törs inte, jag kan ju träffa dig. – Skjut ändå, annars dör jag i alla fall. Kamraten avslutade björnens liv på denna jord, Normo

Joavna lyckades själv lossa björnens käkar som satt fast runt hans lår. Han överlevde, men dog en månad senare av skadorna, denna historia finns dokumenterad och inspelad av ett flertal jojkare, bland annat av Piera Balto (1978).¹

I berättelser om björnmöten är det en poäng att björnen måste akta sig för två bröder och det är dessa historier som jag vill fokusera i min berättelse. Syftet är att visa att berättelserna inte enbart är redogörande för vad som faktiskt hände utan bygger på traditionella uppfattningar om särskilda relationer mellan bröder och mellan människor och björnar. Nya händelser blir begripliga genom att tolkas med traditionens logik.

Historikern Jan Vansina (1985), en av de tidiga användarna av fältet *oral history*, menar att det finns en kärna i varje berättelse som leder bakåt i tiden. Hur finner man den implicita meningen i ett budskap frågar sig Vansina. Antropologen Elizabeth Tonkin diskuterar och kritiserar Vansinas metoder och hans banbrytande forskning om oral historia. Hon skriver bland annat att Vansina ser berättarna som utövare med egna intressen och social tillhörighet, fast han fortfarande söker efter kunskapens kärna. Tonkin undrar om det är ändamålsenligt för Vansinas metoder och argument att konserverad kommunikation kan passera flera generationer även fast språket förändrats, språket är trots allt bärare av innehållet. Dessa påståenden bygger på att de sociala förhållandena kvarstår. Oral history-forskare söker efter stabiliteten i uppträdandet och hittar stabila texter i permanenta meddelanden (Tonkin 1995:87). Finner man den historiska kärnan i jojkmaterialet, finns det en konserverad kommunikation i de berättelser som finns om björnmöten?

JOJKEN OCH BERÄTTELSE SOM MINNESKONST

Berättelser och särskilt berättelser i jojkform har en stor betydelse för samisk identitet och utgör en etnisk markör. Helst ska man kunna utöva jojk, men det är inte det som är huvudsaken, att förstå och uppskatta jojk har en nästan lika hög status. Åtminstone så bör man ha en åsikt om jojk, en slags markering av tillhörighet till den samiska gruppen. Min egen erfarenhet säger att kunskapen om jojk och de berättelser som de innehåller talar om en tillhörighet, man hör till en släkt, en sameby eller ett specifikt geografiskt område.

I muntliga kulturer så finns kunskapen i huvudena på vuxna människor och ju äldre du har levt så bör rimligen mer kunskap finnas hos individen. Denna kunskap kommer också till uttryck i berättelser, hantverk, hur man betar sig i naturen och att avläsa djurens rörelse etcetera. Man kan också kalla detta för traditionella kunskaper.

De äldres kunskaper bör således respekteras högt. Samtidigt bör vi vara medvetna om att det mänskliga minnet kan spela oss spratt, vi förtränger och vi glömmar (Gody 1992:16). Inläring genom att lyssna till de äldres berättelser i köket, eller runt elden har fått konkurrens av nya former.

Jojk från scen, CD eller via internet är förmodligen den vanligaste varianten att lära sig jojk idag. Det är ett faktum att det mesta av muntlig överföring i folkmusik sker genom imitation, mer än genom undervisning och noter. Detta betyder att folksånger existerar inom performansen och de har därför vidare ramar än en skriven text (Titon 1992:168). Jojken har en social funktion, men den har också este-

tiska värden i skapandeprocessen, den utgör en slags konstart. Det är dock viktigt att komma ihåg jojkens ursprung – historiskt och socialt – när man värderar genrens nya användande och sammanhang (Gaski 2000:194). Johan Turi (2012:167) skriver att jojken är en minneskonst, vissa minns i hat, andra mer i ljusa minnen, vissa i sorg. Kristoffer Sjulsson har en liknande beskrivning från Tärnaområdet, i jojken minns man personer och den sjungs ofta med en allvarlig melodi (Bäckman & Kjellström 1979:95f). Minnet är beroende av vår erfarenhet och kunskap om det förflutna. Det vi upplever idag och de symboler och händelser som beskrivs har anknytning bakåt i tiden (Connerton 1989:2).

Äldre traditioner har framförts och vissa texter har fragment som inte ändras mycket. Jernsletten (1978) visar att en jojke som *Den blodiga kniven* är mycket äldre än många tror, allmänt har man trott att jojken handlar om Kautokeinoupproret 1852, men den finns redan dokumenterad av Fällman från 1820-talet.

Jojken framfördes även under 1900-talet och texten har liknande innehåll, men vissa platsbeskrivningar har förändrats. Jernsletten (1978) förklarar textens statiska innehåll med att detta är en nåjdjojke och sådana kan man inte ändra på hur som helst. Tar man meningen med en text och bara ser orden, så ser vi inte heller innebörden. Vilket betyder att man måste också lyssna på de normer som gäller, för de har ett budskap. Annars kommer berättarna som en gång skapade berättelserna för länge sedan ha gjort det förgäves (Hymes 1981:5). Av den anledningen vill jag nedan exemplifiera några berättelser där bröder möter björnen eller där bröder har en betydelsebärande roll i berättelsen.

BJÖRNMÖTEN OCH OCH DEN OHEDERLIGE PRÄSTEN

Johan Turi (1987:98) skriver "Björnen har en mans vett och nio mans styrka och därför är han inte rädd för många människor, men för två bröder är han rädd, därför att en broder inte älskar sitt eget liv högre än broderns liv." Människan, samerna egentligen, har ett särskilt förhållande till björnen. De förstår varandras språk och de kan vara farliga för varandra för björnen har ett samvete precis som människan (Bäckman 1981:53). Om björnen dödar en mänsklig varelse så kan den inte sova under hela vintern (Turi 2012:106). Berättelsen om Gievra-Morto 'Starke-Mortu' handlar om hur han tillsammans med sex andra begick sig ut för att spåra björn. Skaran på sju man gick på skaren som höll för människan, men ej för björnen. När man får kontakt så attackerar björnen gruppen, för han vet att det inte är bröder. Alla blev rädda och sprang iväg, men inte Gievra-Morto, han brottades med sin konkurrent. Givetvis var Gievra-Morto trots sin styrka underlägsen björnen och han var tvungen att spela död, för att få chansen att överleva. Turi avslutar berättelsen med att Mortu fick ett långt liv (Turi 2012:106f). Liknande berättelser hittar vi också från senare dagar, renskötaren Evert Allan Pavval, Tuorpons sameby, Jokkmokk var ute för att se till renarna på hösten. Han hör hundens skälla mot vägen.

Jag for ner för att kolla, om det var fågeljägare eller något annat. Hunden stod på myren och mellan ett stort kalhygge fanns det tjock skog. Hunden for in i skogen och ut rusar en björnhona mot mig, jag backar några steg och snavar. Björnen kommer över mig ansikte mot ansikte, ramen slog mot ansiktet så nära som det någonsin är möjligt. Man kan känna andedräkten. Björnen far iväg och jag reser mig upp, då kom-

mer en björnunge från andra hållet och honan vänder mot mig igen, men då hinner jag skjuta ett skott i luften och de skräms iväg (Pavval 2013).

Pavval berättar om ytterligare ett möte med björn, där de har närkontakt med varandra, men båda går åt varsitt håll. Evert Allan Pavval jagar inte björn sedan dess, han har ingått ett avtal om att lämna björnen ifred om björnen låter honom gå fri.

Det framgår implicit också i Turis berättelse om Gievra-Morto, de har ingått ett avtal att inte döda varandra. Från samma trakter i Tuorpon kommer Johan Märak, kyrkoherde emeritus och en känd jojkkare. Ante Mikkel Gaup jojkar Märaks björnsång.

Björnfarfur sover genom hela vintern i sitt ide som hellre kämpar med nio man än han möter två bröder (Fjellheim 2004:50 f).

En annan björnsång av Lars Erik Steggo jojkad 1915 för jojksamlaren Karl Tirén,

Den gamla björnjägaren
besjunger dig
med denna sång
och talar med dig
Du gick med breda labbar
denna vår och
noppade små kalvar och
spisade dem
under klyftet och
hade två ungar och
då mötte du
Ammas hustru under
Njargalis klippa och
som då blev rädd och
tänkte att hon skulle
bli anfallen
Då strök du ned i skogen och
då reser du över Barturte
därefter under klyftan
visste jag inte vart du for
(DAUM, *Karl Tiréns dagbok 1914–1915*:16.)

Lars Erik Steggos jojk för Karl Tirén visar på björnen som predator som man kan skrämman iväg till andra trakter. Steggos broder Jonas berättar följande

Pannan var bred som en (suobdeg) rotvälta. Jag gick till [en] björk i närheten och siktade med min stav på pannan. Men gevär hade jag inte. Då pratade jag med honom. Han titta på mej, men en bakben som stöd under underkäken. "Du får leva för mig, för jag har inget gevär. Men du får inte ta mina renar" Så småningom gick han in i skogssnåret (Ruong 1958:17).

Renskötarna bevakar och beskådar björnen, man samtalar också. Det återkommer i flera berättelser att man säger att rovdjuret att inte ta mina renar, far någon annanstans. Det finns liknande berättelser när det gäller vargen, man har en överenskommelse om att inte röra varandra (se Stoor 2007:71 f).

De två bröderna som björnen är rädd för finns representerade i andra typer av berättelser. En sådan är historien om kyrkobranden i Arvidsjaur. Wolfgang Schlachter (1958) har dokumenterat berättelsen genom Lars Sjulsson i Setsele, Malå sameby och den finns dokumenterad av Petrus Laestadius (1977 [1833]) i hans journaler, samt ett flertal inspelningar som ligger på Institutet för språk- och folkminnen. I korthet går berättelsen ut på att en präst lockar församlingen att samlas till gudstjänst och prästen läser sakramentet som signal till soldaterna som står på vakt utanför. De barikaderar dörrarna och tänder på kyrkan. I kaoset i kyrkorummets är det alltid två yngre män, i vissa berättelser är de bröder som lyckas fly genom kyrkans fönster, men den tredje dör alltid i flykten (Stoor 2004). Jonas Jonsson, från Stenbacken öster om Arvidsjaur, berättar sålunda om flykten

På söndag när man samlats i kyrkan läste prästen ett begravningsstal för alla människorna och

sedan stängdes dörren och bomrades för, några vaktade utanför så att ingen släpptes ut genom fönstret. Tre pojkar hoppade ut genom fönstret, medan de gamla inte kunde följa även om de ville och blev innebrända. Men de tre pojkarna kom ut, men en blev tagen och två tog sig igenom. De for hem och hämtade sina bägar.

Prästen och de andra tog sina härkar och körde hem var och en till sitt. De två pojkarna lade sig i ett bakhåll i en backe, Bualldavuolla och då kom härkekipagen och bågskytarna sköt allihop. Sist kom prästen, honom tog man fast och pinade honom och man sa att han brände inne samerna. I närheten av kullen var det en sjö, där gjorde man en vak och sänkte kropparna. Man plågade honom för att han hade bränt inne alla samerna (DAUM 2759).

Klemet Jonsson i Maskaure berättar

De gamla sade till tre unga pojkar: "Skall ni också låta förgöra er?" hvarpå dessa sökte undkomma genom ett fönster; när de skulle hoppa öfver ett stängsel, blef en fördröjd och nedskjuten, men de bägge andra undkommo och lade sig i försåt på vägen till Piteå vid Lapps-kottbacken (Kolmodin 1914).

Per Park har en liknande historia

Förr i tiden höll man kyrka öster om Kasker, vid en plats som kallades Kirkoluokta. Präst fanns ej närmare än i Lycksele. Han kungjorde, att det skulle bli kyrkhelg en viss söndag, och alla lappar skulle den söndagen församlas i kyrkan, och de äldsta barnen skulle även följa med. Det var så strängt att om de inte kommo till kyrkan så skulle de bestraffas. Så hände det att alla lapparna församlades i kyrkan. Det fanns en gammal gubbe som var bekant med den prästfrun, och på lördagsaftonen gav frun den gamle gubben en upp- och nedvänd brödbit och sade: "I morgon brinner det." Gubben blev då förskräckt och undrade vad som skulle bli därav. Han hade två söner. Så sade han till sina söner, att de ej skulle gå till kyrkan utan bege sig till skogen och se vad som skulle bli av detta... Gubbens båda söner, vilka ej hade kommit in i kyrkan. Så höll prästen högmässa. Då hade en fiendes-kara kommit runt om kyr-

kan och hade spjut. Då prästen så hade hållit högmässa, stängde de in alla lapparna i kyrkan. Så tände de eld på kyrkan. Då så de båda unga sönerna sönder sönder fönstret och hoppade ut ur kyrkan, kom den ene undan med livet, den andre hunno de sticka ned med spjut. Den som kom undan med livet sammanträffade med de båda som ej hade gått in i kyrkan. Dessa uppehöll sig på det där berget och sågo och hörde huru hemskt det gick för lappförsamlingen i kyrkan. De funderade på vad de så skulle göra. Så kommo de ihåg att gå söderut till en viss plats, som kallades Fastapuolta. Så sprungo de dit. De grävde så tre snökåtor och gjorde pilar, i det de förmodade, att fiendeskaran skulle komma tillbaka dit. De kommo verkligen, sedan församlingen bränts. Körande med renoxar. De kommo med en lots med den främsta renoxen, och så började de skjuta med pilar på fiendeskaran, och de lyckades verkligen göra slut på skaran. Prästen och frun körde med den bakerska renoxen. Så stego de upp ur snökåtan och gingo till prästen och sade: "Han har dödat och bränt lappförsamlingen." Så skulle han pinas på samma sätt. Frun släppte de iväg levande, då hon hade underrättat den gamle gubben. Och så vandrade frun till Lycksele. Prästen pinade de så mycket att denne bad att han skulle få leva. De sade: "Du har bränt lappförsamlingen, du får ej leva." Så togo de renoxarna och foro tillbaka sitt hem (SOFI Acc.nr. 16314:25).

RELATIONEN MELLAN MÄNNISKA OCH MÄNNISKA OCH MÄNNISKA OCH DJUR

Genom att analysera ett antal texter får vi en bild av relationen mellan djur och människor, samt människor emellan. Det finns ett stort antal björnberättelser som jag valt att inte ta med i denna historia, men som belägger björnens mytiska roll. Han kallas farfar, morfar, skogsfarfar, bladöra för att ge några exempel. Mängden kvinnor förekommer inte ofta i historierna, men där de förekommer har de ofta mytologisk karaktär, som flickan som gömde sig för sina onda bröder i ett björnid (Fjellström

1981 [1755]). Hon och björnhannen fattar tycke för varandra, gifter sig och får ett barn tillsammans som växer upp och lämnar hemmet. När björnhannen har bestämt sig att hans liv är färdiglevt så frågar han sin hustru om vem av bröderna som varit snällast mot henne. Det är den yngste av bröderna. Björnhannen ordnar spår så de äldre bröderna ska få upp vittningen av björnen, de rivs svårt, men den tredje får skjuta björnhannen.

I berättelsen så bär björnen på två ben ut sin hustru som ber den yngste brodern att skjuta hennes make. När bröderna sedan skall koka köttet av björnen så kräver den utflugne sonen som kommit tillbaka sin andel av köttet. När han inte får sin vilja igenom så slår han på björnskinnet och ber sin fader att resa sig upp, vilket bröderna måste gå med på, därför att köttgrytan börjar stormkoka och inget av spadet får koka över. När avtalet är genomfört så lugnar sig grytan. Vi finner synen på vad traditionell kunskap kan vara, när bytesdjuret anser dig som värdig ger han sitt liv till dig. Jag har diskuterat frågan med exempel från Kanada där lokalbefolkningen är övertygad om att det beror på relationen mellan människor och mellan människa och djur om man har god jaktlycka.

Gåvor kräver skyldigheter och reciprocitet, därför måste man ge bort mat för att få mer gåvor från andarna och djuren (se Stoor 2007:46; Feit 1994:433 f; Ingold 2000:13, 122). Louise Bäckman (1981) diskuterar Fjellströms nedteckning ur ett religionshistoriskt perspektiv och hon visar på den spridning björnberättelser har i det cirkumpolära området. "Döden är ett störande inslag i harmonin mellan djur och människa, men i riterna återställs ordningen igen" (Bäckman 1981:49). Genom att ingå avtal mellan människa och

björn stör man inte den naturliga ordningen. Jojken blir ett sådant sätt att kommunicera både till björnen, liksom till gruppen man tillhör. Vi ser det i berättelser som Pavval talar om i modern tid och vi ser det i äldre uppteckningar. I de två bröderna skriver Turi explicit att de älskar varandra och därför blir man som enhet stark, man är inte två individer och för kollektivet blir de symboler för ett framtida samhälle. Det är de två bröderna som är framtiden för att samhället ska överleva när dödsfaran hotar, när kyrkan är på väg att övertändas. Det är en erfaren person som säger åt bröderna att agera och rädda sig för att man som grupp ska kunna överleva. Bröderna agerar mot den rådande maktpositionen, där man är i underläge mot kyrkan, eller mot annan övermakt. Man hämnas genom att använda lokala kunskaper om naturen och när man är i fysiskt jämläge så kan man själva agera brutalt. Till exempel genom att skära tungan av prästen eller som Per Park berättar när man med den sista tjudern 'fienden' vill mäta hans tunga innan man dödar honom (SOFI Acc.nr. 16314). Berättelser och jojker berättelser visar traditioner som funnits och som bevarar kunskaper om våra relationer till naturen och till makten i historisk tid. De två bröderna står för ungdomlighet, styrka och framåtanda.

Vansinas historiska kärna återfinns i de gamla texterna och i senare berättelser. Björnen är mytisk, han är vår farfar, han kan också vara en broder, en svåger, en släkting helt enkelt. Termen *áddjá*, *áhku* betyder inte bara farfar, morfar, farmor eller mormor, det kan också vara en hedersbetygelse till en mycket kunnig person. Detta kan motsvara av engelskans *elder* (ej elderly) som används i urfolksammanhang om människor med stor er-

farenhet och kunskap. För att återknyta till Örjan Åhrén och hans eskapader, förstår vi att björnen inte förstod att han attackerade två bröder och vi vet nu att möta två bröder är det farligaste som finns för en björn. Det finns en traditionell logik bakom att det var brodern som dödade björnen eller pinade prästen, familjebanden är och har varit starka i det samiska samhället. Som Johan Turi skriver att två bröder inte älskar sitt eget liv högre än sin broders (Turi 2012:108). Slutet var självklart, om man begår våld mot sin

närmaste får man betala dyrt, oavsett om man är björn eller präst, den andre brodern såg därför till att björnens dagar slutade vid just denna stund, i detta liv.

NOT

¹ Denna jojk har senare blivit samplad och nytolkad av tyska musiker som *Counterclockwise Native American Dance* (Sacred Spirit 1994, Stoor 2007:57). Normo Joavnnas öde har därmed blivit en del av Nordamerikas urfolks kontext. När Floyd Red Crow Westerman *Kanghi Duta*, en väl-

känd Dakota, skådespelare och aktivist gick bort presenterades en hyllning till honom med Normo Joavnnas sång, men inte jojkversionen utan den tyska versionen (A Tribute to Floyd Westerman 2008).

REFERENSER

- A Tribute to Floyd Westerman 2008. <http://www.youtube.com/watch?v=71urVOSO2uA&list=RD02ye7A1YUUsIY>.
- Balto, Piera, 1978. *Piera Juoiga*. Fanasgieddi/Båteng: Jär'galæd'dji.
- Bauman, Richard, 1992. "Performance", in Bauman, Richard (ed.), *Folklore, Cultural Performances, and Popular Entertainments: A Communications-centered Handbook*. New York: Oxford University Press.
- Bäckman, Louise & Kjellström, Rolf (red.), 1979. *Kristoffer Sjulssons minnen om Vapstenlapparna i början af 1800-talet upptecknade af O. P. Pettersson*. (Acta Lapponica 20.) Stockholm: Nordiska Museet.
- Bäckman, Louise, 1981. "Kort biografi om Pehr Fjellström", i *Kort Berättelse, om Lapparnas Björna-fänge, Samt Deras der wid brukade wid-skeppelser*. (Norrländska skrifter 5.) Facsimilieutgåva. Umeå: Två Förläggare Bokförlag.
- Connerton, Paul, 1989. *How Societies Remember*. Cambridge: Cambridge University Press.
- DAUM Band 2759. Informanter Jonas Jonsson, Stenbacken, Arvidsjaur socken, född 1900. Dialekt- och folkminnesarkivet i Umeå, Institutet för språk och folkminne, SOFI.
- DAUM, *Karl Tiréns dagbok 1914-1915*, Dialekt- och folkminnesarkivet i Umeå, Institutet för språk och folkminne, SOFI.
- Feit, Harvey J., 1994. "The enduring pursuit: Land, time and social relationships in anthropological models of hunter-gatherers and in subarctic hunters' images", in Burch, E. S. Jr. & Ellana, L. J. (eds.), *Key Issues in Hunter-Gatherer Research*. Oxford: Berg.
- Fjellheim, Frode, 2004. *Med joik som utgangspunkt*. Trondheim: Vuelie forlag.
- Fjellström, Pehr, 1981 [1755]. *Kort Berättelse, om Lapparnas Björna-fänge, Samt Deras der wid brukade wid-skeppelser*. (Norrländska skrifter 5.) Facsimilieutgåva. Umeå: Två Förläggare Bokförlag.
- Gaski, Harald, 2000. "The secretive text: Yoik lyrics as literature and tradition", in Pentikäinen, Juha; Gaski, Harald; Hirvonen, Vuokko; Sergejeva, Jelena & Stoor, Krister (eds.), *Sami Folkloristics*. (NNF Publications 6.) Turku.
- Goody, Jack, 1992. "Oral culture", in Bauman, Richard (ed.), *Folklore, Cultural Performances, and Popular Entertainments: A Communications-centered Handbook*. New York: Oxford University Press.
- Hymes, Dell, 1981. "In vain I tried to tell you", in *Essays in Native American Ethnopoetics*. (Studies in Native American Literature 1.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Ingold, Tim, 2000. *The Perception of the Environment: Essays in Liveliness, Dwelling and Skill*. London: Routledge.
- Jernsletten, Nils, 1978. "Om joik og kommunikasjon", i *Kultur på karrig jord: Festskrift til Asbjørn Nesheim*. Oslo: Norsk Folkemuseum.
- Karlsson, Jens; Støen, Ole-Gunnar; Stokke, Rune; Persson, Lars-Thomas; Stokke, Lars-Henrik; Persson, Stig; Stokke, NilsAnders; Persson, Anders; Segerström, Einar; Rauser, Geir-Rune; Kindberg, Jonas; Bischof, Richard; Sivertsen, Theres Ramberg; Skarin, Anna; Åhman, Birgitta; Ängsteg, Inga & Swenson, Jon, 2012. "Björnpredation på ren och potentiella effekter av tre förebyggande åtgärder. Ett samarbetsprojekt mellan Viltskadecenter, Skandinaviska björnprojektet, Udtja skogssameby och Gällivare skogssameby." *Rapport från Viltskadecenter 2012:6*.
- Kolmodin, Torsten, 1914. *Folketro, seder och sägner i Pite lappmark*. (Lapparne och deras land 3.) Stockholm: Nordiska bokhandeln.
- Læstadius, Petrus, 1977 [1833]. *Petrus Læstadius Journaler*. Facsimilietext och kommentar. 2. Fortsättning av Journalen öfver missions-resor i Lappmarken, innefattande åren 1828-1832. (Kungl. Skytteanska Samfundets Handlingar No 15:2.) Umeå.
- Pavval, Evert Allan, 2013. Berättar om björnmöte. Telefonintervju.
- Ruong, Israel, 1958. Institutet för språk och folkminnen i Uppsala, ISOF. *ULMA 35280:XIV:76*. Blandade intervjuer.
- SacredSpirit*, 1994. Chants and Dances of the Native Americans, Virgin Records.
- Schlachter, Wolfgang, 1958. *Wörterbuch des Waldlappendialekts von Malä und Texte zur Ethnographie*. (Lexica Societatis Fenno-Ugricae XIV.) Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

- SOFI Acc.nr. 16314. Per Park 66 år, Institutet för språk och folkminnen, ISOF, Uppsala.
- Stoor, Krister, 2004. "Bakhället vid Lapps-kottbacken: En berättelse om 'de främmande' i en samisk miljö", i *The Sámi and the Scandinavians. Aspects of 2000 Years of Contact*. Jurij Kusmenko (Hrsg.). (Schriften zur Kulturwissenschaft Band 55.) Hamburg: Verlag Dr. Kovač.
- Stoor, Krister, 2007. *Juoiganmuitalusat – Jojkberättelser. En studie av jolkens narrativa egenskaper*. (Sámi dutkan, samiska studier, Sami Studies 4.) Umeå universitet. Diss.
- Titon, Jeff Todd, 1992. "Music, folk and traditional", in Bauman, Richard (ed.), *Folklore, Cultural Performances, and Popular Entertainments: A Communications-centered Handbook*. New York: Oxford University Press.
- Tonkin, Elizabeth, 1995. *Narrating Our Pasts: The Social Construction of Oral History*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Turi, Johan, 1987 [1917]. *En bok om samernas liv. Muitalus samiid birra*. Facsimilieutgåva. Umeå: Två Förläggare Bokförlag.
- Turi, Johan, 2012. *Min bok om samene*. Norsk översättning ved Harald O. Lindbach. Karasjok: ČálliidLágádus – ForfatternesForlag.
- Vansina, Jan, 1985. *Oral Tradition as History*. Madison: University of Wisconsin Press.
- Östersunds-Posten, 2013-05-20. Örjan berättar om björnattacken. <http://op.se/lanet/stromsund/1.5896674-orjan-berattar-om-bjornattacken>.

SUMMARY

Sámi Stories of the Bear and the Two Brothers
(*Samiska berättelser om björnmöten och de två bröderna*)

The Sámi people have had a special relation to the bear. One can find it in stories and in songs, where the bear has an important role to play. My intention is to answer the question, why is the bear so afraid of the brothers? By using oral history as a tool, as presented by Jan Vansina, is it possible to find a core message in stories and yoiks. The yoiking tradition among the Sámi people is a way to tell stories, remembrance and to describe animals, humans and nature. There are hundreds of songs to the bear and in a majority of them do the lyrics describe the bear, its habits and movements. Simultaneously are the two brothers a common thread in many other stories, particularly in forest Sámi areas. By comparing these two themes, the bear and the brothers, we will find a mythical perspective. There are reason why the bear has to be concerned if he meets two brothers.

Keywords: sámi history, bear, two brothers, oral history, art of remembrance.

Krister Stoor, Ph.D., Department of Language Studies, Umeå University, Umeå, Sweden.